

**Existing Problems of Unemployment, the Education System, and the
Labor Market in Uzbekistan and Their Solutions**

Iminova Nargizaxon Akramovna

PhD, Associate Professor Head of the Department of Economics in the ICT Sphere
Candidate of Economic Sciences Tashkent University of Information Technologies
named after Muhammad al-Khwarizmi

E-mail: innargizaxon@mail.ru

Mo‘ydinov Ma‘murjon Mansurjon o‘g‘li

Master’s Student Tashkent University of Information Technologies named after
Muhammad al-Khwarizmi

ABSTRACT. This article comprehensively analyzes the development of the labor market, the formation of human capital, and its impact on the efficiency of the national economy. The study examines labor economics theories, modern global trends, the influence of the digital economy on labor relations, as well as the transformation of Uzbekistan’s labor market. The article considers labor resources not only as a factor of production, but also as a strategic resource that determines the economic strength of a nation. Factors such as investment in human capital, labor productivity, employment levels, migration processes, and informal employment are analyzed in depth.

In addition, the mechanisms for regulating the labor market in the Republic of Uzbekistan, the directions of state policy, the vocational education system, and the process of transition to an innovative economy are scientifically discussed. The research findings indicate that labor market efficiency is directly connected with the quality of human capital, the level of digital skills, and the institutional governance system.

Keywords: labor market, human capital, employment, digital economy, labor productivity, migration, innovative development.

**O‘ZBEKISTONDA ISHSIZLIK, TA‘LIM TIZIMI VA MEHNAT
BOZORIDAGI MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI**

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

Iminova Nargizaxon Akramovna

phd. dotsent, Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti “AKT sohasida iqtisodiyot” kafedra mudiri, i.f.n., dotsent,

e-mail: innargizaxon@mail.ru

Mo‘ydinov Ma‘murjon Mansurjon o‘g‘li

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti magistranti

ANNOTATSIYA. Mazkur maqolada mehnat bozori rivojlanishi, inson kapitalining shakllanishi va uning milliy iqtisodiyot samaradorligiga ta’siri kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda mehnat iqtisodiyoti nazariyalari, zamonaviy global tendensiyalar, raqamli iqtisodiyotning mehnat munosabatlariga ta’siri hamda O‘zbekiston mehnat bozori transformatsiyasi o‘rganiladi. Maqolada mehnat resurslari faqat ishlab chiqarish omili sifatida emas, balki milliy iqtisodiy qudratni belgilovchi strategik resurs sifatida ko‘rib chiqiladi. Inson kapitaliga investitsiya, mehnat unumdorligi, bandlik darajasi, migratsiya jarayonlari va norasmiy bandlik kabi omillar chuqur tahlil qilinadi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasida mehnat bozorini tartibga solish mexanizmlari, davlat siyosati yo‘nalishlari, kasbiy ta’lim tizimi va innovatsion iqtisodiyotga o‘tish jarayoni ilmiy asosda yoritiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, mehnat bozori samaradorligi bevosita inson kapitali sifati, raqamli ko‘nikmalar darajasi va institutsional boshqaruv tizimi bilan uzviy bog‘liqdir.

Kalit so‘zlar: mehnat bozori, inson kapitali, bandlik, raqamli iqtisodiyot, mehnat unumdorligi, migratsiya, innovatsion rivojlanish.

АННОТАЦИЯ. В данной статье комплексно анализируются развитие рынка труда, формирование человеческого капитала и его влияние на эффективность национальной экономики. В исследовании рассматриваются теории экономики труда, современные глобальные тенденции, влияние цифровой экономики на трудовые отношения, а также трансформация рынка труда Узбекистана. В статье трудовые ресурсы рассматриваются не только как фактор производства, но и как

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

стратегический ресурс, определяющий экономическую мощь государства. Глубоко анализируются такие факторы, как инвестиции в человеческий капитал, производительность труда, уровень занятости, миграционные процессы и неформальная занятость.

Также на научной основе освещаются механизмы регулирования рынка труда в Республике Узбекистан, направления государственной политики, система профессионального образования и процесс перехода к инновационной экономике.

Результаты исследования показывают, что эффективность рынка труда напрямую связана с качеством человеческого капитала, уровнем цифровых навыков и системой институционального управления.

Ключевые слова: рынок труда, человеческий капитал, занятость, цифровая экономика, производительность труда, миграция, инновационное развитие.

KIRISH. Jahon iqtisodiyotining zamonaviy rivojlanish bosqichi inson omilining rolini keskin oshirdi. Bugungi kunda ishlab chiqarishning asosiy resursi sifatida tabiiy boyliklar emas, balki bilim, malaka va innovatsion fikrlashga ega inson kapitali e'tirof etilmoqda. Iqtisodiy taraqqiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida mehnat bozori tizimi alohida ahamiyat kasb etadi. Mehnat bozori orqali ishchi kuchi resurslari taqsimlanadi, bandlik darajasi shakllanadi va iqtisodiy samaradorlik belgilab beriladi.

O'zbekiston Respublikasida mustaqillikdan keyingi davrda mehnat bozori tub o'zgarishlarni boshdan kechirdi. Rejali iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayoni mehnat munosabatlarining yangi shakllarini yuzaga keltirdi. Bugungi kunda mamlakat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri — bu inson kapitalini rivojlantirish, bandlikni oshirish va mehnat bozorini modernizatsiya qilishdir. Shu sababdan 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi¹

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

hamda “Raqamli O‘zbekiston-2030” konsepsiyasi² doirasida mehnat bozorini raqamlashtirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, onlayn xizmat ko‘rsatishni kengaytirish kabi maqsadlar belgilangan. Ijtimoiy yo‘naltirilgan bozor iqtisodiyotini raqamlashtirish sharoitida davlatning eng asosiy vazifalari, ijtimoiy-iqtisodiy muammolarning yechimini topish, mavjud davlat dasturlari ijrosini ta‘minlash, kambag‘allikni kamaytirish va aholi turmush darajasini yaxshilash hisobga olingan. Mazkur ustuvor vazifalarni amalga oshirishda aholini ish bilan ta‘minlashning samarali ijtimoiy-iqtisodiy va tashkiliy-huquqiy mexanizmlarini tatbiq etish muhim ahamiyatga ega. Bu esa ayniqsa ishsizlik, norasmiy ish bilan bandlik va kambag‘allik darajasini kamaytirishga bevosita ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tomonidan mazkur muammolar va ularning yechimlari aniq ko‘rsatilgan: kambag‘allikni kamaytirish - bu alohida tadbirkorlik ruhini uyg‘otish, insonning ichki kuch-quvvati va salohiyatini to‘liq ro‘yobga chiqarish, yangi ish o‘rinlarini yaratish bo‘yicha kompleks iqtisodiy va ijtimoiy siyosatni amalga oshirish, demakdir”³.

Bu esa mehnat resurslarining oqilona bandligini ta‘minlashi, ishsizlikni kamaytirishni taqozo etadi. Ularni ijobiy hal qilish aholi turmush darajasini oshirishga olib keladi.

Shu bilan birga, global iqtisodiyotda yuz berayotgan raqamli transformatsiya jarayoni mehnat bozorining tuzilmasini tubdan o‘zgartirmoqda. Virtual ish, masofaviy bandlik, frilanserlik kabi yangi shakllar paydo bo‘lmoqda.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi — mehnat bozori va inson kapitali o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni ilmiy asosda tahlil qilish hamda O‘zbekiston sharoitida uning rivojlanish istiqbollari aniqlashdan iborat.

² O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2020). “Raqamli O‘zbekiston – 2030” raqamli strategik konsepsiyasi.

³ O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2020-yil 29-fevral. Kun.uz sayti.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Mehnat bozori, ishsizlik va ta'lim tizimi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik masalalari iqtisodiy fanlarda uzoq yillardan buyon tadqiq etib kelinmoqda. So'nggi yillarda raqamli iqtisodiyot sharoitida ushbu munosabatlarning transformatsiyasi xalqaro va milliy ilmiy doiralarda alohida dolzarblik kasb etmoqda.

Xususan, Klaus Schwab "To'rtinchi sanoat inqilobi" konsepsiyasida raqamli texnologiyalarning mehnat bozori, kasblar tarkibi va bandlik shakllariga ta'sirini chuqur tahlil qilib, raqamlashtirish natijasida yangi kompetensiyalarga bo'lgan talab kuchayishini ta'kidlaydi. Joseph Stiglitz raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozori barqarorligini ta'minlash va ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishda davlat siyosatining roliga e'tibor qaratadi. Erik Brynjolfsson va Andrew McAfee esa sun'iy intellekt va avtomatlashtirish jarayonlarining bandlikka ta'sirini tahlil qilib, ta'lim tizimini mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtirish zarurligini asoslab beradi.

MDH davlatlarida olib borilgan tadqiqotlarda raqamli texnologiyalar asosida mehnat bozorini boshqarish, elektron bandlik tizimlari va kasbga yo'naltirish masalalari V.M.Glushkov, S.G.Svetunkov, A.P.Ershov, D.A.Endovitskiy, M.V. Melnikov kabi olimlar tomonidan o'rganilgan. Ularning ishlarida raqamli texnologiyalarning iqtisodiy munosabatlarni optimallashtirishdagi roli yoritib berilgan.

O'zbekistonlik olimlar tomonidan ham bandlik, ishsizlik va ta'lim tizimini modernizatsiya qilish masalalari faol tadqiq etilmoqda. R.G'ofurov mehnat bozorining iqtisodiy o'sishdagi rolini, Z.Mirzayev raqamli muhitda kadrlar tayyorlash strategiyalarini, D.Turg'unov elektron bandlik xizmatlari tajribasini, M. Yo'ldoshev esa bandlik sohasidagi huquqiy va institutsional muammolarni tahlil qilgan.

METODOLOGIYA. Mazkur tadqiqotda kompleks yondashuv asosida nazariy, empirik va statistik tahlil metodlaridan foydalanildi. Mehnat bozori, ta'lim tizimi va ishsizlik masalalari bo'yicha ilmiy adabiyotlar, mahalliy va xorijiy olimlar tadqiqotlari hamda normativ-huquqiy hujjatlar kontent-tahlil usuli orqali o'rganildi.

Toshkent shahri mehnat bozori holati statistik ma'lumotlar asosida dinamik qatorlar, taqqoslash va grafik tahlil usullari yordamida tahlil qilindi. Raqamli bandlik xizmatlari samaradorligini baholashda SWOT-tahlil va tizimli yondashuv qo'llanildi. Xorijiy mamlakatlar tajribasi qiyosiy-analitik usulda o'rganilib, O'zbekiston sharoitiga moslashtirildi. Ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishda induktiv va deduktiv yondashuvlardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mehnat bozorining iqtisodiy mohiyati va funksiyalari.

Mehnat bozori zamonaviy iqtisodiyotning eng muhim institutlaridan biri bo'lib, u ishchi kuchi resurslarining shakllanishi, taqsimlanishi va foydalanilishini tartibga soluvchi murakkab ijtimoiy-iqtisodiy tizim sifatida qaraladi. Ushbu bozorda sotiladigan asosiy "tovar" mehnatning o'zi emas, balki mehnat xizmati hisoblanadi.

Mehnat bozori orqali ish beruvchilar va yollanma xodimlar o'rtasida iqtisodiy munosabatlar shakllanadi. Bu jarayonda ish haqi, mehnat sharoiti, kasbiy talablar va bandlik darajasi kabi omillar asosiy rol o'ynaydi.

Mehnat bozori quyidagi asosiy funksiyalarni bajaradi:

Birinchidan, u iqtisodiyotda ishchi kuchini taqsimlash funksiyasini bajaradi. Ikkinchidan, mehnatga haq to'lash mexanizmi orqali xodimlar va ish beruvchilar manfaatlarini muvofiqlashtiradi. Uchinchidan, mehnat bozori orqali iqtisodiyotda bandlik darajasi shakllanadi va ishsizlik darajasi aniqlanadi.

Shuningdek, mehnat bozori ijtimoiy himoya, raqobat va mehnat unumdorligini oshirish funksiyalarini ham bajaradi.

O'zbekiston mehnat bozorining shakllanishi va xususiyatlari

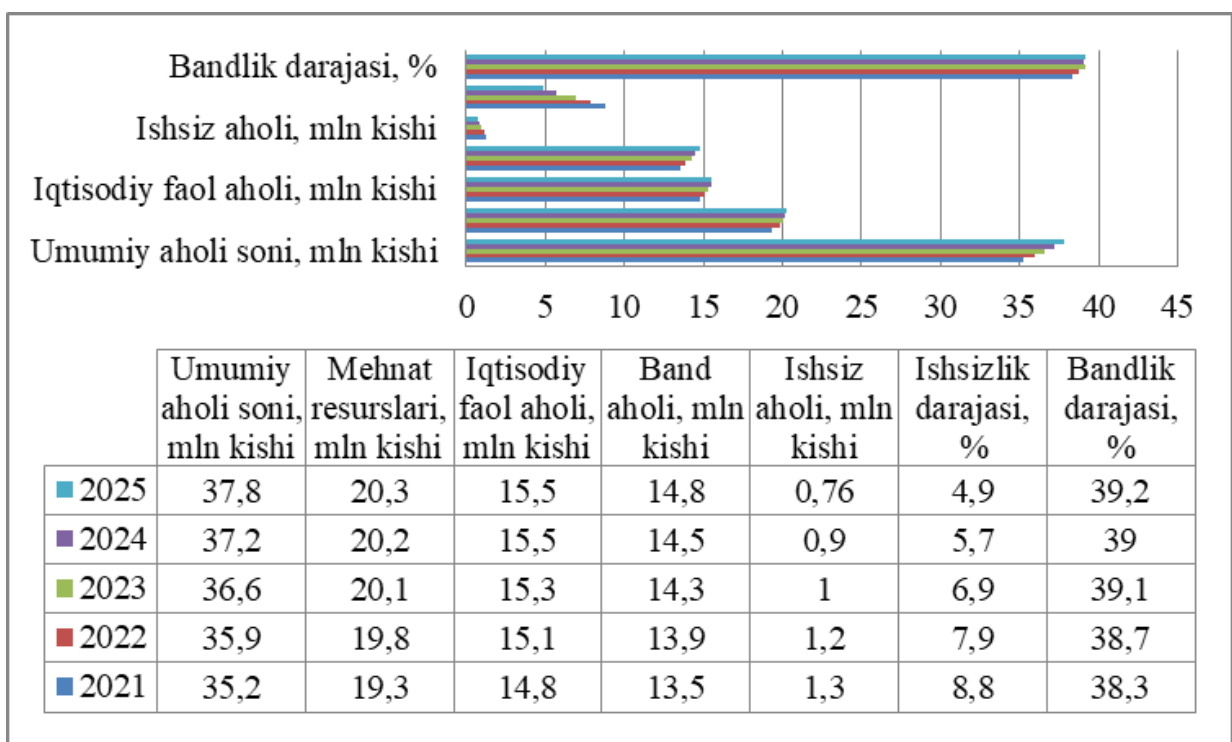
O'zbekiston Respublikasida mehnat bozori mustaqillikdan so'ng bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayoni bilan birga shakllandi. Ilgari markazlashgan reja asosida ishchi kuchi taqsimlangan bo'lsa, hozirgi davrda mehnat bozori talab va taklif mexanizmi asosida ishlamoqda.

Mamlakatda mehnat bozorining asosiy xususiyatlaridan biri — demografik bosimning yuqoriligidir. Aholining tez o‘shishi mehnat resurslari hajmining kengayishiga olib keladi, bu esa yangi ish o‘rinlariga talabni oshiradi.

Shu bilan birga, O‘zbekistonda yoshlar ulushi yuqori bo‘lib, bu mehnat bozoriga har yili katta miqdorda yangi ish kuchi kirib kelishini anglatadi. Bu holat iqtisodiyot uchun ham imkoniyat, ham muammo hisoblanadi.

1-rasm. O‘zbekistonda mehnat bozori asosiy ko‘rsatkichlari (2021-2025y.)⁴

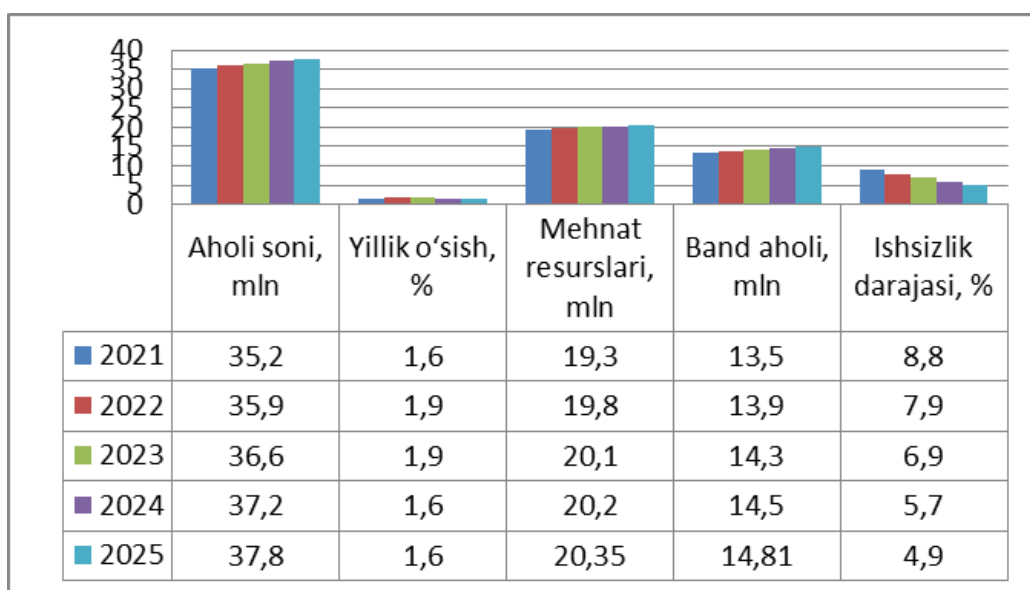
Mazkur diagramma ma’lumotlari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda aholi sonining tabiiy o‘shishi mehnat resurslari hajmining ortishiga bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Xususan, 2021-2025 yillar davomida aholi soni 35,2 mln kishidan 37,8 mln kishiga yetgan. Bu esa mehnat bozoriga har yili yuz minglab yangi ishchi kuchi kirib kelishini anglatadi.

⁴ [Kun.uz https://kun.uz/en/news/2025/11/12/unemployment-rate-in-uzbekistan-drops-to-49-percent-in-q3](https://kun.uz/en/news/2025/11/12/unemployment-rate-in-uzbekistan-drops-to-49-percent-in-q3)

Natijada, iqtisodiyotda yangi ish o‘rinlarini yaratish zarurati ortib bormoqda. Agar ish o‘rinlari yaratish sur‘ati aholi o‘sish sur‘atidan past bo‘lsa, bu ishsizlik darajasining oshishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, zamonaviy iqtisodiyot sharoitida raqamli texnologiyalar asosida yangi ish o‘rinlarini yaratish mehnat bozorini barqaror rivojlantirishning muhim omili hisoblanadi.

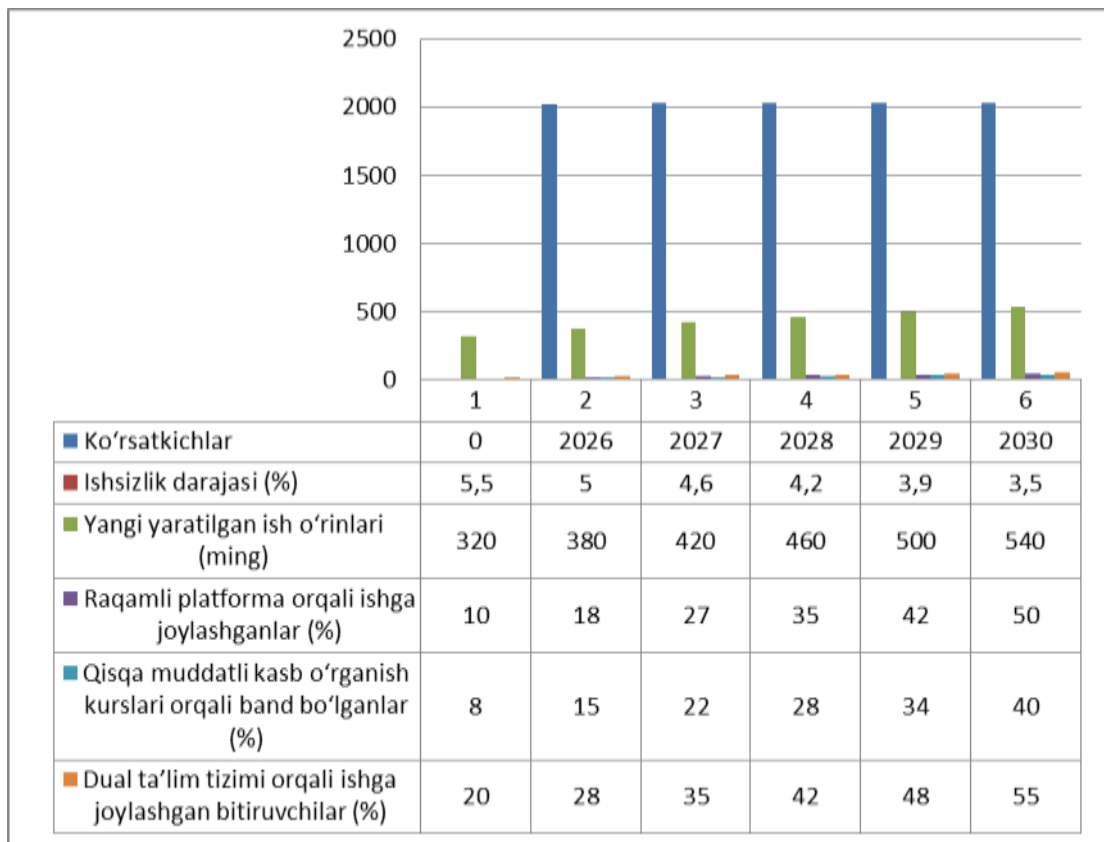

2-rasm. O‘zbekistonda aholi tabiiy o‘shishi va bandlik ko‘rsatkichlari taqqoslanishi⁵

2-rasmda mehnat bozori ko‘rsatkichlarini tahlil qilishda iqtisodiy faol aholi, band aholi, ishsiz aholi, ishsizlik darajasi va bandlik darajasi kabi asosiy indikatorlardan foydalaniladi. Ushbu ko‘rsatkichlar mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash hamda iqtisodiyotning bandlik holatini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

⁵ O‘zbekiston Respublikasi Bandlik vazirligi, Statistika agentligi, [Kun.uz](https://kun.uz/en/news/2025/11/12/unemployment-rate-in-uzbekistan-drops-to-49-percent-in-q3)
<https://kun.uz/en/news/2025/11/12/unemployment-rate-in-uzbekistan-drops-to-49-percent-in-q3>

3-rasm. O'zbekistonda ishsizlik darajasi prognozi (2025–2030 yy.)⁶

Mazkur diagrammada 2026–2030-yillar davomida mehnat bozori ko'rsatkichlarining prognoz dinamikasi aks ettirilgan bo'lib, unda ishsizlik darajasining bosqichma-bosqich kamayib borishi kuzatiladi. Xususan, ishsizlik darajasi 5,5 foizdan 3,5 foizgacha pasayishi kutilmoqda, bu esa bandlik siyosatining samaradorligi oshib borayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, yangi yaratilgan ish o'rinlari sonining 320 mingdan 540 mingtagacha ortishi mehnat bozorining kengayib borayotganidan dalolat beradi. Raqamli platformalar orqali ishga joylashganlar, qisqa muddatli kasb-hunar kurslari hamda dual ta'lim tizimi orqali band bo'lganlar ulushining izchil o'sishi esa zamonaviy ta'lim va texnologiyalarning bandlikni ta'minlashdagi muhim rolini tasdiqlaydi. Umuman olganda, mazkur ko'rsatkichlar raqamli texnologiyalarni joriy

⁶ <https://www.undp.org/uzbekistan/projects/completed-promoting-youth-employment-uzbekistan>

etish va ta'lim tizimini takomillashtirish orqali mehnat bozori samaradorligini oshirish mumkinligini ko'rsatadi.

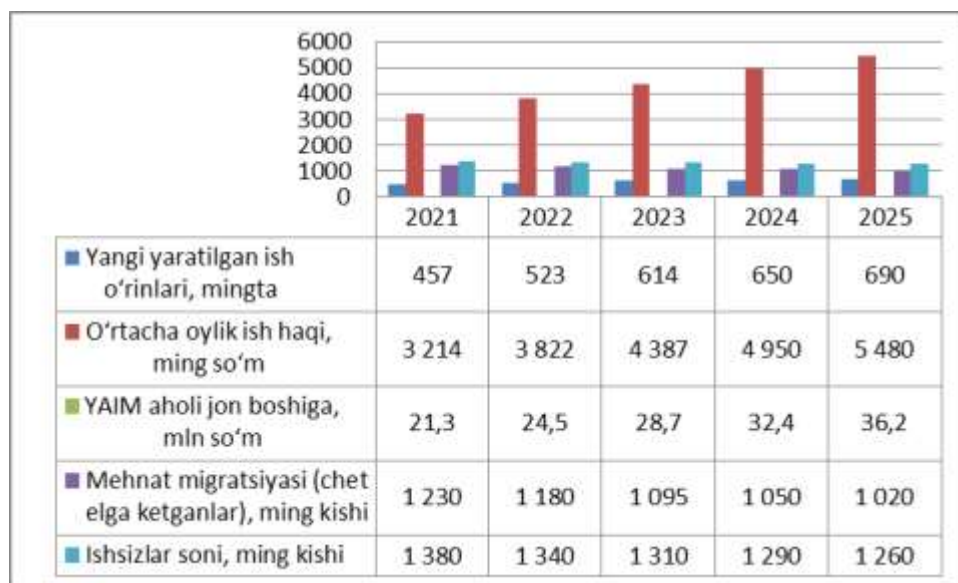
Mehnat resurslari va bandlik tizimi

Mehnat resurslari iqtisodiy tizimning asosiy ishlab chiqaruvchi kuchi bo'lib, ular mehnatga layoqatli aholi hamda iqtisodiy faol qatlamdan iboratdir. Bandlik esa ushbu resurslarning iqtisodiy foydali faoliyatga jalb etilish darajasini ifodalaydi.

Bandlik tizimi quyidagi shakllarda namoyon bo'ladi:

- Yollanma bandlik — ish beruvchi bilan mehnat shartnomasi asosida ishlash
- Mustaqil bandlik — tadbirkorlik yoki o'zini o'zi band qilish
- Norasmiy bandlik — rasmiy ro'yxatdan o'tmagan mehnat faoliyati
- Vaqtinchalik va gig bandlik — qisqa muddatli shartnomalar asosida ishlash

O'zbekistonda norasmiy bandlikning mavjudligi mehnat bozorining to'liq shaffof emasligini ko'rsatadi.

4-rasm. O'zbekistonda ishsizlik holatini tavsiflovchi asosiy ko'rsatkichlar tahlili⁷

⁷ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi (stat.uz), Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi ma'lumotlari asosida tuzilgan.

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

Mazkur diagramma ma'lumotlariga ko'ra, 2021-2025-yillar davomida O'zbekistonda yangi yaratilgan ish o'rinlari soni barqaror oshib borgan. Xususan, 2021-yilda 457 mingta yangi ish o'rni yaratilgan bo'lsa, 2025-yilda bu ko'rsatkich 690 ming taga yetgan. Bu esa iqtisodiyotda yangi ishlab chiqarish quvvatlari tashkil etilayotgani, kichik biznes va xizmat ko'rsatish sohasi rivojlanayotgani hamda davlat tomonidan bandlikni oshirishga qaratilgan dasturlar samarali amalga oshirilayotganini ko'rsatadi. Yangi ish o'rinlarining ortishi ishsizlik darajasining pasayishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, o'rtacha oylik ish haqi ham sezilarli darajada oshgan bo'lib, 2021-yildagi 3,2 mln so'mdan 2025-yilda 5,4 mln so'mga yetgan. Bu esa aholi daromadlarining oshishi, mehnat unumdorligining ortishi va iqtisodiyotning umumiy rivojlanishidan dalolat beradi. YAIMning aholi jon boshiga to'g'ri keladigan hajmi ham 21,3 mln so'mdan 36,2 mln so'mga oshgan. Shu bilan birga, mehnat migratsiyasi va ishsizlar sonining asta-sekin kamayib borishi mamlakat ichida yangi ish o'rinlari yaratilayotgani va bandlik darajasi oshayotganini ko'rsatadi. Bu holat mamlakat mehnat bozorida ijobiy tarkibiy o'zgarishlar yuz berayotganini tasdiqlaydi.

Quyidagi ko'rsatkichlar ishsizlikni tahlil qilishda eng muhim hisoblanadi:

1. Yangi yaratilgan ish o'rinlari soni

Bu ko'rsatkich iqtisodiyotda bandlik imkoniyatlari qanchalik kengayayotganini ko'rsatadi.

2. Ishsizlar soni

Mehnat bozorida asosiy muammo darajasini bevosita aks ettiradi.

3. O'rtacha ish haqi

Aholining iqtisodiy farovonligi va mehnat bozorining rivojlanganlik darajasini ko'rsatadi.

4. YAIM jon boshiga

Iqtisodiyot rivojlanishi va yangi ish o‘rinlari yaratish imkoniyatining asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichidir.

5. Mehnat migratsiyasi

Agar mamlakat ichida ish o‘rinlari yetarli bo‘lmasa, migratsiya ortadi. Shuning uchun bu muhim indikator hisoblanadi.

Inson kapitali va iqtisodiy rivojlanish

Inson kapitali zamonaviy iqtisodiyotda eng muhim strategik resurs sifatida e‘tirof etiladi. U bilim, malaka, tajriba, sog‘liq va innovatsion fikrlash qobiliyatini o‘z ichiga oladi.

Inson kapitalining asosiy xususiyati shundaki, u vaqt o‘tishi bilan eskirishi yoki aksincha rivojlanishi mumkin. Shu sababli unga doimiy investitsiya kiritish zarur.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, inson kapitali yuqori bo‘lgan mamlakatlarda iqtisodiy o‘shish sur‘atlari ham yuqori bo‘ladi. Masalan, Yaponiya, Germaniya, Koreya Respublikasi kabi davlatlar tabiiy resurslari cheklangan bo‘lsa ham, aynan inson kapitali hisobiga yuqori rivojlanishga erishgan.

Raqamli iqtisodiyot va mehnat bozorining transformatsiyasi

So‘nggi yillarda global iqtisodiyotda raqamli transformatsiya jarayoni mehnat bozorini tubdan o‘zgartirmoqda. An‘anaviy ish o‘rinlari bilan bir qatorda yangi bandlik shakllari paydo bo‘lmoqda.

Bugungi kunda:

- masofaviy ish (remote work)
- freelancing
- platforma iqtisodiyoti (gig economy)
- virtual bandlik

kabi shakllar keng tarqalmoqda.

Bu jarayon mehnat bozorining egiluvchanligini oshiradi, biroq ijtimoiy himoya va barqaror bandlik masalalarini murakkablashtiradi.

1-jadval

Rivojlangan davlatlarda raqamli texnologiyalarning ta'lim va mehnat bozoriga integratsiyasi⁸

Ko'rsatkichlar	AQSh	Germaniya	Janubiy Koreya	OECD o'rtacha
Internetdan foydalanuvchilar ulushi, %	92	93	97	91
Onlayn ta'limda qatnashgan aholi, %	46	39	52	41
AKT sohasida bandlar ulushi, %	4,8	4,2	5,5	4,5
Masofaviy ishlovchilar ulushi, %	28	24	31	26

1-jadvalga ko'ra, rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar ta'lim tizimi va mehnat bozorining ajralmas qismiga aylangan. Xususan, Janubiy Koreyada internetdan foydalanuvchilar ulushi 97 foizni tashkil etib, bu raqamli ta'lim va masofaviy ish shakllarining keng rivojlanganligini ko'rsatadi. OECD davlatlarida o'rtacha 65 foiz aholi raqamli ko'nikmalarga ega bo'lib, bu mehnat bozorida yuqori malakali ishchi kuchining shakllanishiga xizmat qilmoqda.

2-jadval

O'zbekistonda raqamli texnologiyalarning ta'lim va mehnat bozoriga integratsiyasi⁹

⁸ OECD, World Bank, ITU, 2024

⁹ O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, IT Park, Raqamli texnologiyalar vazirligi

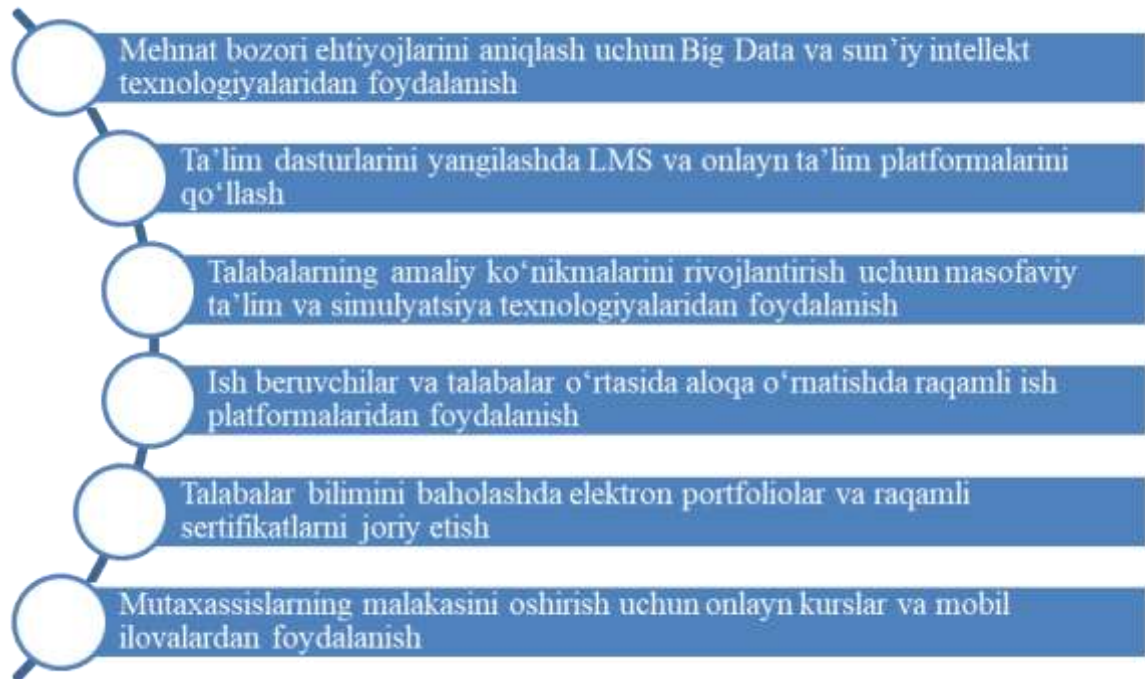
**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

Ko'rsatkichlar	2021y.	2022y.	2023y.	2024y.	2025y.
Internet foydalanuvchilari ulushi, %	65	70	74	78	82
AKT sohasida bandlar ulushi, %	1,9	2,1	2,3	2,6	2,9
Onlayn ta'lim platformalaridan foydalanuvchilar, %	12	16	21	26	32
Raqamli iqtisodiyotda yaratilgan ish o'rinlari (ming)	38	46	55	68	82

2-jadvalda O'zbekistonda ham so'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning ta'lim va mehnat bozoriga integratsiyasi sezilarli darajada oshdi. Jumladan, internetdan foydalanuvchilar ulushi 2021-yildagi 65 foizdan 2025-yilda 82 foizga yetdi. Shu bilan birga, IT sohasida band bo'lganlar soni 62 ming kishidan 121 ming kishiga oshdi. Bu esa raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi natijasida yangi ish o'rinlari yaratilayotganligini va mehnat bozorining tarkibi transformatsiyalanayotganligini ko'rsatadi.

Ta'lim iqtisodiyoti nuqtai nazaridan qaralganda, raqamli texnologiyalar ta'lim xarajatlarini kamaytirish, qamrovni kengaytirish va bilim sifatini differensiallashtirish imkonini bermoqda. Masalan, masofaviy ta'lim platformalari yordamida geografik cheklovlar deyarli yo'qolib, mehnat bozori uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar tezkor va moslashuvchan tarzda shakllantirilmoqda. Natijada, ta'lim tizimi mehnat bozoriga nisbatan passiv emas, balki faol va oldindan yo'naltiruvchi institutga aylanmoqda.

5-rasm. Raqamli texnologiyalar orqali ta'lim va mehnat bozori integratsiyasialash yo'llari¹⁰

5-rasmda Raqamli texnologiyalar ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi vaqt farqini sezilarli darajada qisqartirdi. Ilgari ta'lim tizimi ko'pincha mehnat bozoridagi real ehtiyojlardan orqada qolgan bo'lsa, bugungi kunda raqamli platformalar orqali kasbiy kompetensiyalar bozor talabi bilan deyarli sinxron shakllanmoqda. Bu jarayonda onlayn sertifikatlash, mikro-malaka va hayot davomida ta'lim tushunchalari muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Mehnat bozori raqamli texnologiyalar orqali yanada moslashuvchan tus oldi. Masofaviy ish, frilans faoliyat, platforma iqtisodiyoti kabi shakllar paydo bo'lib, ta'lim tizimidan mutlaqo yangi yondashuvlarni talab qila boshladi. Endilikda ish beruvchilar uchun diplomdan ko'ra amaliy ko'nikmalar, raqamli savodxonlik va muammolarni hal qilish qobiliyati muhimroq bo'lib bormoqda. Bu esa ta'lim tizimini natijaga yo'naltirilgan modelga o'tishga majbur qilmoqda.

¹⁰ <https://yuz.uz/uz/news/mehnat-bozori-talabiga-mos-zamonaviy-mutaxassislar-tayyorlaydigan-kasb-hunar-maskanlari>

O‘zbekistonda mehnat migratsiyasi va norasmiy bandlik

Mehnat resurslarining mobilligi zamonaviy iqtisodiyotning muhim xususiyatlaridan biridir. Mobillik deganda xodimlarning hududiy yoki kasbiy jihatdan harakatlanishi tushuniladi. U quyidagi turlarga bo‘linadi:

- geografik mobillik;
- kasblararo mobillik;
- gorizontal va vertikal mobillik;
- ichki va tashqi mobillik.

Ichki mobillik mamlakat ichidagi hududlar o‘rtasidagi harakatni anglatadi, tashqi mobillik esa mehnat migratsiyasi bilan bog‘liqdir. Bugungi kunda mehnat migratsiyasi dunyo iqtisodiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Mehnat resurslari mobilligiga iqtisodiy o‘shish, innovatsion taraqqiyot, investitsiyalar hajmi, inflyatsiya darajasi va xodimlarning ehtiyojlari kabi omillar ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, yoshlar mobilligi yuqori bo‘lib, ular yaxshi ish haqi va qulay mehnat sharoitlari izlab boshqa hudud yoki davlatlarga ko‘chib o‘tmoqda.

Xalqaro migratsiya tashkiloti prognozlariga ko‘ra, kelajakda migratsiya jarayonlari yanada kuchayadi. Shu sababli davlatlar mehnat migratsiyasini tartibga solish, migrantlar huquqlarini himoya qilish va milliy mehnat bozorini muvozanatlash bo‘yicha samarali siyosat yuritishi zarur.

O‘zbekistonda mehnat migratsiyasi muhim iqtisodiy hodisa hisoblanadi. Tashqi mehnat migratsiyasi orqali ko‘plab fuqarolar xorijda ishlash orqali daromad oladi.

Shuningdek, norasmiy bandlik ulushi ham sezilarli bo‘lib, bu holat mehnat bozorining to‘liq institutsional tartibga solinmaganligini ko‘rsatadi.

Norasmiy bandlik:

- ijtimoiy himoyaning pastligi
- soliq tushumlarining kamayishi
- mehnat huquqlarining cheklanishi

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

kabi muammolarni yuzaga keltiradi.

O‘zbekistonda mehnat migratsiyasi zamonaviy mehnat bozori rivojlanishining muhim iqtisodiy va ijtimoiy omillaridan biri hisoblanadi. Globalizatsiya jarayonlarining kuchayishi, xalqaro mehnat taqsimotining chuqurlashuvi hamda ichki mehnat bozoridagi demografik bosim tashqi mehnat migratsiyasi hajmining ortishiga sabab bo‘lmoqda. Tashqi mehnat migratsiyasi orqali minglab fuqarolar xorijiy davlatlarda vaqtinchalik mehnat faoliyatini amalga oshirib, o‘z oilalari daromadlarini oshirishga hamda mamlakat iqtisodiyotiga valyuta tushumlari kirib kelishiga xizmat qilmoqda. Shu jihatdan mehnat migratsiyasi aholi bandligini ta‘minlash va kambag‘allikni qisqartirishning muhim instrumentlaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

Biroq mehnat migratsiyasi bilan bog‘liq ayrim salbiy holatlar ham mavjud. Xususan, yuqori malakali ishchi kuchining xorijga chiqib ketishi “intellektual migratsiya” yoki “brain drain” holatini yuzaga keltirishi mumkin. Bu esa milliy iqtisodiyotning innovatsion salohiyatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shuningdek, migrantlarning ijtimoiy himoyasi, mehnat huquqlari va xavfsiz mehnat sharoitlari bilan bog‘liq masalalar ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

O‘zbekiston mehnat bozorining yana bir muhim xususiyati norasmiy bandlik ulushining yuqoriligidir. Norasmiy bandlik iqtisodiyotning institutsional jihatdan to‘liq tartibga solinmaganligini ko‘rsatadi hamda iqtisodiy tizim samaradorligiga salbiy ta‘sir qiladi. Norasmiy sektorda faoliyat yuritayotgan xodimlar aksariyat hollarda rasmiy mehnat shartnomalariga ega emas, bu esa ularning ijtimoiy himoyasini zaiflashtiradi. Natijada pensiya ta‘minoti, tibbiy sug‘urta va boshqa ijtimoiy kafolatlar bilan bog‘liq muammolar yuzaga keladi.

Norasmiy bandlikning keng tarqalishi davlat budjeti daromadlariga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Chunki yashirin iqtisodiyot sharoitida soliqlar va majburiy to‘lovlarning to‘liq undirilmaslari soliq tushumlarining kamayishiga olib keladi. Bundan tashqari, norasmiy mehnat munosabatlari xodimlarning mehnat huquqlari cheklanishiga, ish

vaqti va ish haqi bilan bog‘liq nizolarning ortishiga sabab bo‘ladi. Shu sababli mehnat bozorini institutsional jihatdan takomillashtirish, bandlikni rasmiylashtirish va raqamli nazorat tizimlarini joriy etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Agrar sektor va mehnat bozori

O‘zbekiston iqtisodiyotida agrar sektor strategik ahamiyatga ega tarmoqlardan biri bo‘lib, mamlakat yalpi ichki mahsulotining taxminan 25–28 foizini shakllantiradi hamda aholining katta qismini ish bilan ta‘minlaydi. Ayniqsa, qishloq hududlarida mehnat resurslarining asosiy qismi agrar faoliyat bilan banddir. Shu bois agrar sektorning rivojlanishi mehnat bozori barqarorligi va oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlashda muhim omil hisoblanadi.

Biroq agrar sektorda bir qator tizimli muammolar mavjud. Xususan, suv resurslarining cheklanganligi qishloq xo‘jaligi samaradorligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Iqlim o‘zgarishi va suv tanqisligi sharoitida zamonaviy irrigatsiya texnologiyalarini joriy etish zarurati ortib bormoqda. Bundan tashqari, texnologik darajaning pastligi va ishlab chiqarish jarayonlarining yetarli modernizatsiya qilinmaganligi mehnat unumdorligining past bo‘lishiga olib kelmoqda. Natijada agrar sektorda yashirin ishsizlik va past daromadlilik holatlari saqlanib qolmoqda.

Shu sababli agrar sektorni modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, raqamli qishloq xo‘jaligini rivojlantirish hamda agroservis tizimini kengaytirish mehnat bozori samaradorligini oshirishning muhim yo‘nalishlari hisoblanadi. Ayniqsa, yuqori qo‘shilgan qiymatga ega agroindustriyal tarmoqlarni rivojlantirish yangi ish o‘rinlarini yaratish va qishloq aholisi daromadlarini oshirish imkonini beradi.

Davlat siyosati va mehnat bozorini tartibga solish

Mehnat bozori har bir mamlakat iqtisodiy tizimining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, uning barqarorligi davlat siyosatiga bevosita bog‘liq hisoblanadi. Davlat mehnat bozorida faqat kuzatuvchi emas, balki faol tartibga soluvchi subyekt sifatida ishtirok etadi.

O‘zbekiston Respublikasida mehnat bozori siyosati quyidagi asosiy yo‘nalishlarga tayanadi:

- bandlik darajasini oshirish va ishsizlikni kamaytirish;
- yangi ish o‘rinlarini yaratishni rag‘batlantirish;
- xususiy sektor rivojini qo‘llab-quvvatlash;
- mehnat migratsiyasini tartibga solish;
- aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish.

Davlat siyosatining eng muhim yondashuvlaridan biri bu **aktiv bandlik siyosati**dir. Ushbu yondashuvga ko‘ra, davlat bevosita ish beruvchi sifatida emas, balki iqtisodiy sharoit yaratish orqali bandlikni oshiradi. Masalan, kichik biznesni rivojlantirish, soliq imtiyozlari berish va investitsiyalarni jalb qilish orqali mehnat bozori faolligi oshiriladi.

Mehnat kodeksi tahlili

Mehnat kodeksi mehnat munosabatlarini huquqiy jihatdan tartibga soluvchi asosiy normativ hujjat hisoblanadi. U ish beruvchi va xodim o‘rtasidagi munosabatlarda adolat, tenglik va xavfsizlik tamoyillarini ta‘minlaydi.

Mehnat kodeksining asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- mehnat erkinligi va ixtiyoriylik;
- diskriminatsiyani taqiqlash;
- adolatli mehnat sharoitlari;
- oylik ish haqining kafolatlanishi;
- dam olish va ijtimoiy himoya huquqi.

So‘nggi yillarda mehnat kodeksida zamonaviy iqtisodiyot talablariga mos bir qator o‘zgarishlar amalga oshirildi. Jumladan:

- elektron mehnat shartnomalari joriy etilishi;
- masofaviy (remote) ish shaklining huquqiy asoslari;
- norasmiy mehnatni kamaytirishga qaratilgan mexanizmlar;
- ish beruvchining javobgarligini kuchaytirish.

Bu o'zgarishlar mehnat munosabatlarini yanada shaffof va samarali qilishga xizmat qilmoqda.

Bandlik dasturlari va ularning samaradorligi

Bandlik dasturlari davlat tomonidan mehnat bozorini qo'llab-quvvatlash va aholining iqtisodiy faolligini oshirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar tizimidir.

Asosiy bandlik dasturlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- kasb-hunar va qayta tayyorlash kurslari;
- yoshlar bandligini oshirish dasturlari;
- kambag'allikni qisqartirish dasturlari;
- tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash grantlari;
- mahalliy darajada ish o'rinlari yaratish loyihalari.

Ushbu dasturlar orqali fuqarolarning mehnat bozoriga integratsiyasi kuchayadi. Ayniqsa, kasbiy ta'lim tizimi rivojlanishi natijasida mehnat resurslarining malaka darajasi oshib bormoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mehnat bozori samaradorligi davlat siyosati, mehnat kodeksi va bandlik dasturlarining o'zaro uyg'unligi bilan belgilanadi. Ushbu uch omil o'zaro integratsiyalashgan holda ishlaganda iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy farovonlik ta'minlanadi.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar mehnat bozorini modernizatsiya qilishga xizmat qilmoqda. Biroq norasmiy bandlik, malaka nomuvofiqligi va hududiy tengsizlik kabi muammolar hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda mehnat bozori talablarining tez o'zgarib borishi, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi hamda demografik omillar ta'sirida kadrlar tayyorlash tizimi bilan ish beruvchilar ehtiyojlari o'rtasida sezilarli tafovut yuzaga kelmoqda.

Tahlillar asosida aniqlanishicha, ta'lim tizimida nazariy bilimlarning ustunligi, amaliy ko'nikmalarning yetarli darajada shakllantirilmaganligi, ish beruvchilar bilan

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

hamkorlikning sustligi hamda mehnat bozori haqida to'liq axborot tizimining mavjud emasligi nomutanosiblikning asosiy sabablaridan hisoblanadi. Shu bilan birga, ayrim yo'nalishlarda kadrlar ortiqcha tayyorlanayotgan bo'lsa, texnik va raqamli yo'nalishlarda malakali mutaxassislar yetishmovchiligi kuzatilmoqda.

Tadqiqot jarayonida xorijiy davlatlar tajribasi o'rganilib, ularning samarali jihatlari O'zbekiston sharoitiga moslashtirish asosida tahlil qilindi. Xususan, dual ta'lim tizimi, raqamli mehnat bozori platformalari va uzluksiz ta'lim konsepsiyalarining yuqori samaradorligi yoritib berildi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mamlakatda yoshlar, xotin-qizlar, nogironligi bo'lgan shaxslar hamda "uyushmagan yoshlar" kabi mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lmagan aholi qatlamlarini ish bilan ta'minlash dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Ushbu toifalarni kasb-hunarga o'qitish, tadbirkorlikka jalb qilish, oilaviy biznes va kasanachilikni rivojlantirish orqali ularning iqtisodiy faolligini oshirish muhim ijtimoiy-iqtisodiy natijalarni ta'minlaydi.

Shuningdek, tashqi mehnat migratsiyasi O'zbekiston iqtisodiyotida muhim rol o'ynayotgan bo'lsa-da, uning uzoq muddatli ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlarini chuqur tahlil qilish zarur. Migratsiya aholi bandligini ta'minlash va valyuta tushumlarini oshirishga xizmat qilayotgan bo'lsa, boshqa tomondan, malakali ishchi kuchining chetga chiqib ketishi va mehnat resurslari tarkibidagi nomutanosibliklarni ham yuzaga keltirmoqda. Norasmiy bandlikning yuqori ulushi esa mehnat bozorining institutsional jihatdan yetarli darajada shakllanmaganligini ko'rsatadi. Bu holat xodimlarning ijtimoiy himoyasi zaiflashishi, mehnat huquqlarining cheklanishi hamda davlat budjeti daromadlarining kamayishiga olib kelmoqda. Shu sababli mehnat munosabatlarini legallashtirish, zamonaviy bandlik mexanizmlarini joriy etish va raqamli nazorat tizimlarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Agrar sektorning mamlakat iqtisodiyotidagi ulushi yuqori bo'lib qolayotgan bir sharoitda ushbu tarmoqni modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish

JOURNAL OF PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH VOLUME-1, ISSUE-5, 2026

va mehnat unumdorligini oshirish mehnat bozori samaradorligini ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. Ayniqsa, suv resurslaridan oqilona foydalanish, agrotexnologiyalarni rivojlantirish va yuqori qo'shilgan qiymatga ega ishlab chiqarishni kengaytirish orqali yangi ish o'rinlari yaratish mumkin.

Bundan tashqari, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi mehnat munosabatlarini tubdan o'zgartirib, yangi kasb va kompetensiyalarga ehtiyojni kuchaytirmoqda. Shu sababli inson kapitaliga investitsiyalarni ko'paytirish, ta'lim tizimini mehnat bozori talablariga moslashtirish hamda yoshlarni zamonaviy kasblarga tayyorlash strategik ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, O'zbekistonda samarali, inklyuziv va raqobatbardosh mehnat bozorini shakllantirish uchun davlat, xususiy sektor va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur. Faqatgina kompleks yondashuv, innovatsion islohotlar va inson kapitalini rivojlantirish orqali mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy o'sishi hamda ijtimoiy barqarorligini ta'minlash mumkin bo'ladi.

Mehnat bozorini yanada rivojlantirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

1. Kasbiy ta'lim tizimini mehnat bozori ehtiyojlariga to'liq moslashtirish.
2. Raqamli bandlik platformalarini kengaytirish va avtomatlashtirish.
3. Norasmiy bandlikni kamaytirish bo'yicha qat'iy nazorat mexanizmlarini joriy etish.
4. Hududiy iqtisodiy rivojlanishni tenglashtirish uchun investitsiyalarni oshirish.
5. Yoshlar uchun innovatsion va yuqori texnologiyali ish o'rinlarini yaratish.
6. Xalqaro mehnat bozori bilan integratsiyani kuchaytirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PF-6079-sonli Farmoni, 2020-yil, 5-oktabr.

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-5, 2026**

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” gi PF-60-sonli Farmoni, 2022-yil, 28-yanvar.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ma‘muriy islohotlar doirasida raqamli texnologiyalar sohasida davlat boshqaruvini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi PF-76-sonli Farmoni, 2023-yil, 24-may.
4. Abduraxmonov Q.X., Volgin N., Xolmo‘minov Sh. R. va boshqalar. Mehnat iqtisodiyoti va sotsiologiyasi (darslik). - T.: «O‘zbekiston», 2021.
5. Abduraxmonov Q. X., Mehnat iqtisodiyoti. (darslik) T.: «Fan», 2020
6. Адамчук В.В. Ромашов О.В., Sorokina M. E. Экономика и социология труда (учебное пособие). - М.: 2020
7. Abdullayev Habibullo Asadulla o‘g‘li. Hududlarning iqtisodiy salohiyatini oshirishda raqamlashtirishning o‘rni. “Raqamli iqtisodiyot” ilmiy-elektron jurnali, 9-son, 459-461 b. – WWW.INFOCOM.UZ
8. Jurayev Zaripjan Yuldashevich (2024). Tijorat banklarida kpi tizimini takomillashtirish. “Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: nazariya va amaliyot” nomli ilmiy, masofaviy, onlayn konferensiyasi, 3(12), 34-36 b. – [tijorat banklarida kpi tizimini takomillashtirish](http://tijorat.banklarida.kpi.tizimini.takomillashtirish)
9. Rifki Suwaji, Hepiyanto, Rina Indra Sabella, Waloyo, Rohmah Kurniawati. Managing Human Resource in the Digital Economy: Balancing challenges and opportunities // Jurnal Informasi dan Teknologi. – 6(2), May 2024. 99-101 p. <https://doi.org/10.60083/jidt.v6i2.535>
10. O‘zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi (2025). *Yillik hisobot*. Toshkent.

